

XVI. Intrandum est igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea postulet, pervidendum. Aliter enim nosmetipsos nosse non possumus. Quod præceptum quia majus erat quam ut ab homine videretur, idcirco assignatum est Deo. Jubeat igitur nos Pythius Apollo *noscere nosmetipsos*. Cognitio autem hæc est una, ut vim nostri corporis animique norimus, sequamurque eam vitam, quæ rebus ipsis perfruatur. Quoniam autem is animi appetitus a principio fuit, ut ea, quæ dixi, quam perfectissima a natura haberemus: confitendum est, cum id adepti simus, quod appetitum sit, in eo quasi ultimo consistere naturam, atque id esse summum bonum: quod certe universum sua sponte ipsum expeti, & propter se, necesse est, quoniam ante demonstratum est, etiam singulas ejus partes esse per se expetendas.

In enumerandis autem corporis commodis si quis prætermittam a nobis voluptatem putabit, in aliud tempus quæstio differatur. Utrum enim sit voluptas in iis rebus, quas primas secundum naturam esse diximus, necne sit, ad id, quod agimus, nihil interest. Si enim (ut mihi quidem videtur) non explet bona naturæ voluptas, jure prætermissa est. Sin est in ea, quod quidam volunt, nihil impedit nostram hanc comprehensionem summi boni. Quæ enim constituta sunt prima naturæ, ad ea si voluptas accesserit, unum aliquid accesserit commodum corporis, neque eam constitutionem summi boni, quæ est proposita, mutaverit.

XVII. Et adhuc quidem ita nobis progressa ratio est, ut ea duceretur omnis a prima commendatione naturæ. Nunc autem aliud jam argumentandi sequamur genus, ut non solum, quia nos diligamus, sed quia cujusque partis naturæ & in corpore & in animo sua quæque vis est: idcirco in his rebus summa nostra sponte moveamur. Atque ut a corpore ordiar, videſne, ut, si qua in membris prava, aut debilitata, aut imminuta sint, occultent homines? ut etiam contendant & elaborent, si efficere possint, ut aut non appareat corporis vitium, aut quam minimum appareat? multosque etiam dolores curationis causa perferant? ut, si ipse usus membrorum

non

non modo non major, verum etiam minor futurus sit, eorum tamen species ad naturam revertatur? Etenim cum omnes natura totos se expetendos putent, nec id ob aliam rem, sed propter ipsos: necesse est ejus etiam partes propter se expeti, quod universum propter se expetatur.

Quid? in motu & in statu corporis nihilne est, quod animadvertendum esse ipsa natura judicet? Quemadmodum quis ambulet, sedeat, qui ductus oris, qui vultus in quoque sit: nihilne est in his rebus, quod dignum libero aut indignum esse ducamus? Nonne odio dignos multos putamus, qui quodam motu aut statu videntur naturæ legem & modum contempſisse? Et, quoniam hæc ducuntur de corpore, quid est, cur non recte pulchritudo etiam ipsa propter se expetenda ducatur? Nam si pravitatem imminutionemque corporis propter se fugiendam putamus: cur non etiam, ac fortasse magis, propter se formæ dignitatem sequamur? Et, si turpitudinem fugiamus in statu & motu corporis, quid est, cur pulchritudinem non sequamur? Atque etiam valetudinem, vires, vacuitatem doloris non propter utilitatem solum, sed etiam ipsas propter se expetemus. Quoniam enim natura suis omnibus expleri partibus vult, hunc statum corporis per se ipsum expetit, qui est maxime e natura: quæ tota perturbatur, si aut ægrum corpus est, aut dolet, aut caret viribus.

XVIII. Videamus animi partes; quarum est adſpectus illuſtrior: quæ quo sunt excelsiores, eo dant clariora indicia naturæ. Tantus est igitur innatus in nobis cognitionis amor & scientiæ, ut nemo dubitare possit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento invitata rapiatur. Videmusne, ut pueri ne verberibus quidem a contemplandis rebus perquirendisque deterreantur? ut pulſi requirant, & aliquid scire se gaudeant? ut aliis narrare gestiant? ut pompa, ludis, atque ejusmodi spectaculis teneantur, ob eamque rem vel famem & sitim perferant? Quid vero? qui ingenuis studiis atque artibus delectantur, nonne videmus eos nec valetudinis nec rei familiaris habere rationem? omniaque perpeti, ipsa cognitione & scientia captos? & cum maximis curis & laboribus

bus compensare eam, quam ex discendo capiunt, voluptatem?

Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddam vidisse videtur in iis, quæ de Sirenum cantibus finxerit. Neque enim vocum suavitatem videntur, aut novitate quadam & varietate cantandi revocare eos solitæ, qui prætervehebantur, sed quia multa se scire profitebantur; ut homines ad earum faxa discendi cupiditate adhærescerent. Ita enim invitant Ulysses: (nam verti, ut quædam Homeri²⁷, sic istum ipsum locum)

*O decus Argolicum, quin puppim flectis Ulysses,
Auribus ut nostros possis agnoscere cantus?
Nam nemo hæc unquam est transvectus cœrula cursu,
Quin prius adstiterit vocum dulcedine captus;
Post variis avido sariatus pectore musis,
Doctior ad patrias lapsus pervenerit oras.
Nos græve cœramen belli, clademque tenemus.
Græcia quam Troje divino numine vexit;
Omniaque e latas rerum vestigia terris.*

Vidit Homerus, probari fabulam non posse, si cantiunculis tantus vir irretitus teneretur. Scientiam pollicentur: quam non erat mirum sapientiæ cupido patria esse cariorem. Atque omnia quidem scire, cuiuscumque modi sunt, cupere, curiosorum: duci vero majorum rerum contemplatione ad cupiditatem scientiæ, summorum virorum est putandum.

XIX. Quem enim ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qui dum in pulvere quadam describit attentius, ne patriam quidem captam esse senserit? Quantum Aristoxeni ingenium consumptum videmus in musicis? Quo studio Aristophanem²⁸ putamus ætatem in literis duxisse? Quid de Pythagora? Quid de Platone aut Democrito loquar, a quibus propter discendi cupiditatem videmus ultimas terras esse peragratas? quæ qui²⁹ non vident, nihil unquam magna cognitione dignum

²⁷ Homeri] Vid. Mureti Var. Lect. XIV. Fabricium Bibl. Græc. Davifus.
²⁸ Aristophanem] Aristophanem, non poetam comicum, sed grammaticum Byzantinum vult, de quo Suidas & alii. Vide Cl.
²⁹ Quæ qui non vident, nihil unquam magna cognitione dignum amoverunt] Quid sit magna cognitio, quidve huc faciat vident, haud intelligo. Forfan a Tullii manu fuit, quæ

dignum amaverunt. Atque hoc loco, qui propter animi voluptates coli dicunt ea studia, quæ dixi, non intelligunt idcirco esse ea propter se expetenda, quod, nulla utilitate objecta, delectentur animi, atque ipsa scientia, etiam si incommoda datura sit, gaudeant.

Sed quid attinet de rebus tam apertis plura requirere? Ipsi enim quæramus a nobis, stellarum motus contemplationesque rerum caelestium, eorumque omnium, quæ naturæ obscuritate occultantur, cognitiones, quemadmodum nos moveant: & quid historia delectet, quam solemus persequi usque ad extremum: prætermissa repetimus, inchoata persequimur. Nec vero sum inscius, esse utilitatem in historia, non modo voluptatem. Quid, cum fictas fabulas, e quibus utilitas nulla duci potest, cum voluptate legimus? Quid, cum volumus nomina eorum, qui quid gesserint, nota nobis esse, parentes, patriam, multa præterea minime necessaria? Quid, quod homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique, delectentur historia? maximeque eos videre possumus res gestas audire & legere velle, qui a spe gerendi absunt, confecti senectute. Quocirca intelligi necesse est, in ipsis rebus, quæ discuntur & cognoscuntur, invitamenta inesse, quibus ad discendum cognoscendumque moveamur.

Ac veteres quidem philosophi, in beatorum insulis, fingunt, qualis natura³⁰ sit vita sapientium, quos cura omni liberatos, nullum necessarium vitæ cultum aut paratum requireres, nihil aliud esse acturos putant, nisi ut omne tempus in quærendo ac discendo, in naturæ cognitione consumant. Nos autem non solum beatæ vitæ istam oblectationem videmus, sed etiam levamentum miseriarum. Itaque multi cum in potestate essent hostium aut tyrannorum; multi in custodia, multi in exilio, dolorem suum doctrinæ studiis levaverunt.

Princeps hujus civitatis Phalereus Demetrius cum patria pul-
Tom. II. M m sus

que qui non laudent, vel que qui non minime legendum, qualis futura sit &c. quod dignum amoverunt. Codices autem nihil adrecte monuit J. Clericus ad Ælchis Axioch juvant. Idem.
³⁰ Qualis natura sit vita sapientium] O-

sus esset injuria, ad Ptolemæum se regem Alexandriam contulit. Qui cum in hac ipsa philosophia, ad quam te hortamur, excelleret, Theophrastique esset auditor, multa præclara in illo calamitoso otio scripsit, non ad usum aliquem suum, quo erat orbatu: sed animi cultus ille erat ei quasi quidam humanitatis cibus. Equidem e Cn. Aufidio, prætorio, erudito homine, oculis capto, sæpe audiebam, cum se lucis magis quam utilitatis desiderio moveri diceret. Somnum denique nobis, nisi quietem corporibus & medicinam quandam laboris afferret, contra naturam putarem datum: aufert enim sensus, actionemque tollit omnem. Itaque, si aut quietem natura non quæreret, aut eam posset alia quadam ratione consequi, facile pateremur; qui etiam nunc agendi aliquid, discendique causa, prope contra naturam vigiliis suscipere soleamus.

XX. Sunt autem clariora, vel plane perspicua, nec dubitanda indicia naturæ, maxime scilicet in homine, sed in omni animali, ut appetat animus aliquid agere semper, neque ulla conditione quietem sempiternam possit pati. Facile est hæc cernere in primis puerorum ætatibus. Quanquam enim vereor, ne nimius in hoc genere videar: tamen omnes veteres philosophi, maxime nostri, ad incunabula accedunt, quod in pueritia facillime se arbitrentur naturæ^b voluptatem posse cognoscere. Videmus igitur, ut conquiescere ne infantes quidem possint: cum vero paulum processerint, lusionibus vel laboriosis delectantur, ut ne verberibus quidem deterri possint. Eaque cupiditas agendi aliquid adolescit una cum ætatibus. Itaque, ne si jucundissimis quidem nos somniis usuros putemus, Endymionis somnum nobis velimus dari: idque si accidat, mortis instar putemus.

Quin etiam inertissimos homines, nescio qua singulari nequitia præditos, videmus tamen & animo & corpore moveri semper, & cum re nulla impediuntur necessaria, aut alveolum poscere, aut quærere quempiam ludum, aut sermonem aliquem requirere: cumque non habeant ingenuas ex doctrina oble-

^a Lamb. facile nos eo carere

^b Idem. voluntatem

oblectationes, circulos³¹ aliquos & semicirculos confectari. Ne bestiarum quidem, quas delectationis causa concludimus, cum copiosius alantur, quam si essent liberæ, facile patiuntur sese contineri: motusque solutos & vagos, a natura sibi tributos, requirunt.

Itaque, ut quisque optime natus institutusque est, esse omnino nolit in vita, si gerendis negotiis orbatu possit paratissimis vesci voluptatibus. Nam aut privatim aliquid gerere malunt: aut, qui altiore animo sunt, capeffunt rempublicam honoribus imperiisque adipiscendis, aut totos se ad studia doctrinæ conferunt. Quæ in vita, tantum abest ut voluptates confectentur, etiam curas, sollicitudines, vigilias perferunt: optimaque parte hominis, quæ in nobis divina ducenda est, ingenii & mentis acie fruuntur, nec voluptatem requirentes, nec fugientes laborem. Nec vero intermittunt aut admirationem earum rerum, quæ sunt ab antiquis repertæ, aut investigationem novarum: quo studio cum satiari non possunt, omnium caterarum rerum oblitæ, nihil abjectum, nihil humile cogitant: tantaque est vis talibus in studiis, ut eos etiam, qui sibi alios proposuerunt fines bonorum, quos utilitate aut voluptate dirigunt, tamen in rebus quærendis explicandisque naturis ætates conterere videamus.

XXI. Ergo hoc quidem apparet, nos ad agendum esse natos. Actionum autem genera plura, ut obscurerentur etiam minoribus. Maximæ autem sunt, primum, ut mihi quidem videtur, & iis, quorum nunc in ratione versamur, consideratio cognitiove rerum cælestium, & earum, quas a natura occultatas & latentes indagare ratio potest: deinde rerum publicarum³² administratio aut administrandi sciendi que prudens, temperata, fortis, & iusta ratio, reliquæque virtutes, & actiones virtutibus congruentes; quæ uno verbo complexi omnia, *honestæ* dicimus: ad quorum etiam cognitionem & u-

M m 2 sum

³¹ Circulos aliquos & semicirculos confectari. Sic Mff Scalig. & Elient. quod Græcorum recte perplacebat. Vulgo semicirculos. Hæc autem vox in tali sensu, qualem locus postulat, non usurpatur. Idem.

³² Rempublicam administratio, aut administrandi sciendique prudens. Esti nihil mutatio, tamen, nisi proferus nihil in literis video, rectius est administrandi scientia, tum prudens &c. Sic in veteri libro. P. Manu.

sum jam corroborati, natura ipsa præeunte deducimur. Omnium enim rerum principia parva sunt, sed suis progressio- nibus usa augentur: nec sine causa: in primo enim ortu in- est teneritas & mollities quædam, ut nec res videre optimas, nec agere possint. Virtutis enim beatæque vitæ, quæ duo maxime expetenda sunt, ferius lumen apparet: multo etiam ferius, ut plane, qualia sint, intelligantur. Præclare enim Pla- to³³, *Beatum, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam verasque opiniones assequi possit.*

Quare, quoniam de primis naturæ commodis satis dictum est, nunc de majoribus, consequentibusque videamus. Natura igitur corpus quidem hominis sic & genuit, & formavit, ut alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret; neque sane multum adjumentis externis & adventitiis uteretur. Animum autem reliquis rebus ita perfecit, ut corpus. Sensus enim ornavit ad res percipiendas idoneis, ut nihil, aut non multum adjumento ullo ad suam conformationem indige- ret. Quod autem in homine præstantissimum atque optimum est, id deseruit. Etsi dedit talem mentem, quæ omnem vir- tutem jam accipere posset, ingenuitque sine doctrina notitias parvas rerum maximarum, & quasi instituit docere, & indu- xit in ea, quæ inerant, tanquam elementa virtutis. Sed vir- tutem ipsam inchoavit: nihil amplius.

Itaque nostrum est (quod nostrum dico, artis est) ad ea principia, quæ accepimus, consequentia exquirere, quoad sit id, quod volumus, effectum: quod quidem pluris sit haud paulo, magisque ipsum propter se expetendum, quam aut sensus, aut corporis ea, quæ diximus: quibus tantum præstat mentis excellens perfectio, ut vix cogitari possit, quid inter- sit. Itaque omnis honor, omnis admiratio, omne studium, ad virtutem & ad eas actiones, quæ virtuti sunt consentaneæ, refertur: eaque omnia, quæ aut ita in animis sunt, aut ita geruntur, uno nomine *bonesta* dicuntur. Quorum omnium quæ- que sint notitiæ, quæque significantur rerum vocabulis, quæ- que cujusque vis & natura sit, mox videbimus.

XXII.

33. Plato] II. de Leg.

XXII. Hoc autem loco tantum explicemus, hæc, honesta quæ dico, præterquam quod nosmetipsos diligamus, præterea suapte natura per se esse expetenda. Indicant pueri: in qui- bus, ut in speculis, natura cernitur. Quanta studia decertan- tium sunt? quantaque ipsa certamina? ut illi essentur læti- tia, cum vicerint? ut pudet victos? ut se accusari nolunt? quam cupiunt laudari? quos illi labores non perferunt, ut æ- qualium principes sint? quæ memoria est in his bene meren- tium? quæ referendæ gratiæ cupiditas? Atque ea in optima quaque indole maxime apparent: in qua hæc honesta, quæ intelligimus, a natura tanquam adumbrantur, sed hæc in pue- ris expressa.

In iis vero ætatibus, quæ jam confirmatæ sunt, quis est tam dissimilis homini, qui non moveatur & offensione turpi- tudinis, & comprobatione honestatis? Quis est, qui non o- derit libidinofam, protervam adolescentiam? Quis contra in illa ætate pudorem, constantiam, etiam si sua nihil interfit, non tamen diligit? Quis Pullum Numitorem, Fregellanum, proditorem, quanquam reipublicæ nostræ profuit, non odit? Quis urbis conservatorem Codrum, quis Erechthei filias non maxime laudat? Cui Tubuli nomen odio non est? Quis Ari- stidem mortuum non diligit?

An obliviscimur, quantopere in audiendo, in legendoque moveamur, cum pie, cum amice, cum magno animo ali- quid factum cognoscimus? Quid loquar de nobis, qui ad lau- dem & ad decus nati, suscepti, instituti sumus? Qui clamores vulgi atque imperitorum excitantur in theatris, cum illa di- cuntur?

Ego sum Orestes.

contraque ab altero,

Immo enimvero ego sum, inquam, Orestes.

³⁴ Cum autem etiam exitus ab utroque datur conturbato er- ranti-

³⁴ Cum autem etiam exitus ab utroque datur conturbato erranti- que regi] Locus pa- rum sanus. Jos. Scaliger emendabat, cum rege. Dubius scilicet erat Thoas, uter Ores- tes esset; quapropter non utriusque, sed vel erranteque rege; quod Fr. Gujeto placet. Mi-

hi legendum videtur, cum autem etiam exi- tus alterutri datur a conturbato hærenteque rege. Dubius scilicet erat Thoas, uter Ores- tes esset; quapropter non utriusque, sed vel illi vitam concedebat. Davysius.

rantique regi: ambos ergo una vivere precamur. Quoties hoc agitur, quandove, nisi admirationibus maximis? Nemo est igitur, qui non hanc affectionem animi probet atque laudet, qua non modo utilitas nulla quaritur, sed contra utilitatem etiam conservatur fides.

Talibus exemplis non fictæ solum fabulæ, verum etiam historiæ refertæ sunt, & quidem maxime nostræ. Nos enim ad sacra Idæa accipienda optimum virum delegimus: nos tutores³⁵ misimus regibus: nostri imperatores pro salute patriæ sua capita voverunt: nostri consules regem inimicissimum, mœnibus jam appropinquantem, monuerunt, a veneno ut caveret: nostra in republica & quæ per vim oblatum stuprum voluntaria morte lueret, inventa est; & qui interficeret filiam, ne stupraretur: quæ quidem omnia, & innumerabilia præterea, quis est, qui non intelligat, & eos, qui fecerunt, dignitatis splendore ductos, immemores fuisse utilitatum suarum, nosque, cum ea laudemus, nulla alia re, nisi honestate duci?

XXIII. Quibus rebus expositis (nec enim sum copiam, quam potui, quia dubitatio in re nulla erat, persecutus) sed his rebus concluditur profecto, & virtutes omnes, & honestum illud, quod ex his virtutibus exoritur, & in his hæret, esse per se expetendum. In omni autem honesto, de quo loquimur, nihil est tam illustre, nec quod latius pateat, quam conjunctio inter homines hominum, & quasi quædam societas & communicatio utilitatum, & ipsa caritas generis humani: quæ nata a primo fatu, quo a procreatoribus nati diliguntur, & tota domus conjugio & stirpe conjungitur, serpit sensim foras cognationibus primum, tum affinitatibus, deinde amicitii; post vicinitatibus; tum civibus, & iis, qui publice socii atque amici sunt: deinde totius complexu gentis humanæ. Quæ animi affectio suum cuique tribuens, atque hanc, quam dico, societatem conjunctionis humanæ munifice & æque tuens, justitia dicitur: cui adjunctæ sunt pietas, bonitas, liberalitas, benignitas, comitas, quæque sunt generis ejusdem.

Atque

³⁵ Nos tutores misimus regibus.] Pertinet hæc ad argenteum denarium M. Lepidi, in cujus una parte turrita imago Egypti signa-

ta est cum literis ALEXANDREA: in altera inscriptio M. LEPIDUS. PONT. MAX. TUTOR. REG. Ex S. C. Urbin.

Atque hæc ita justitiæ propria sunt, ut sint virtutum reliquarum communia. Nam cum sic hominis natura generata sit, ut habeat quiddam innatum quasi civile atque populare, quod Græci πολιτικὸν vocant: quidquid agat quæque virtus, id a communitate, & ea, quam exposui, caritate atque societate humana non abhorrebit: vicissimque justitia, ut ipsa se fundet usu in cæteras virtutes, sic illas expetet. Servari enim justitia, nisi a forti viro, nisi a sapiente non potest. Qualis est igitur omnis hæc quam dico, conspiratio, consensulque virtutum, tale est illud ipsum honestum: quandoquidem honestum aut ipsa virtus est, aut res gesta virtute. Quibus in rebus vita consentiens, virtutibusque respondens, recta, & honesta, & constans, & naturæ congruens existimari potest.

Atque hæc conjunctio consusioque virtutum tamen a philosophis ratione quadam distinguitur. Nam cum ita copulata connexæque sunt, ut omnes omnium participes sint, nec alia ab alia possit separari: tamen proprium suum cujusque munus est, ut fortitudo in laboribus periculisque cernatur: temperantia in prætermittendis voluptatibus: prudentia in delectu bonorum & malorum: justitia in suo cuique tribuendo. Quando igitur inest in omni virtute cura quædam quasi foras spectans, aliosque appetens atque complectens, existit illud, ut amici, ut fratres, ut propinqui, ut affines, ut cives, ut omnes denique (quando unam societatem hominum esse volumus) propter se expetendi sint.

Atque eorum nihil est ejus generis, ut sit in fine atque extremo bonorum. Ita fit, ut duo genera propter se expetendorum reperiantur: unum, quod est in iis, in quibus completur illud extremum; quæ sunt aut animi, aut corporis. Hæc autem, quæ sunt extrinsecus, id est, quæ neque in animo sunt, neque in corpore, ut amici, ut parentes, ut liberi, ut propinqui, ut ipsa patria, sunt illa quidem sua sponte cara, sed eodem in genere, quo illa, non sunt. Nec vero quisquam summum bonum assequi unquam posset, si omnia illa, quæ sunt extra, quanquam expetenda, summo bono continerentur.

XXIV.

XXIV. Quo modo igitur, inquires, verum esse poterit, omnia referri ad summum bonum, si amicitia, si propinquitates, si reliqua externa summo bono non continentur? Hac videlicet ratione: quod ea, quae externa sunt, iis tuemur officii, quae oriuntur a suo cuiusque genere virtutis. Nam & amici cultus, & parentis, & qui officio fungitur, in eo ipso prodest, quod, ita fungi officio, in recte factis est: quae sunt orta virtutibus. Quae quidem sapientes sequuntur, utentes tanquam duce natura. Non perfecti homines, & tamen ingenii excellentibus praediti, excitantur saepe gloria: quae habet formam honestatis, & similitudinem. Quod si ipsam honestatem undique perfectam & absolutam, rem unam praclarissimam omnium maximeque laudandam, penitus viderent; quoniam gaudio complerentur, cum tantopere ejus adumbrata opinione latentur?

Quem enim deditum voluptatibus, cupiditatum incendiis inflammatum, in iis potiendis, quae acerrime concupivisset, tanta laetitia perfundi arbitramur, quanta aut superiorem Africanum Annibale victo: aut posteriorem Carthagine eversa? Quem Tiberina³⁶ decursio, festo illo die, tanto gaudio affecit, quanto L. Paulum, cum regem Persen captum adduceret, eodem flumine invecum?

Age

³⁶ Tiberina decursio] Meliores codices *dis-sensio*, non *decursio*, habent. Sed quid prodest hoc animadvertisse, cum locus sit adhuc corruptissimus? Quare recte fuit in Asulan editione, ut depravatus & mancus, notula signatus. Agitur autem de re, ut opinor, obscura, & parum ab antiquis auctoribus, quod sciam, pertractata. Quid enim juxta Tiberim, quod tantopere delectaret & gaudium affereret, generetur, non mihi valde compertum est. Declaratur autem verbis Ciceronis, magnum omnino corporis voluptates eo loco capi solitas, & eas quidem certo quodam die, quem festum ob eam rem agebant. Existimo sane posse fieri, ut aliquis, qui majore studio diligentiaque ritus & mores antiquorum observavit, aliquid, quod hunc locum illustret, invenerit; & hac causa fuit, cur adnotarem: proposita enim hac quaestione, aut qui hoc depravenderit, alios

docere animum inducet, aut aliquorum ingenia ad id investigandum excitabuntur. Epigramma quoddam (ut quod ego haecenus indagavi, in medium proferam) satis argutum & elegans, sed parum integrum & purgatum Virgilio nomine legitur; in quo significatur turpes quasdam & obscenas voluptates prope Tiberim exerceri solitas esse, ut de eadem forsasse re hic intelligi debeat, quod tamen non affirmo; nihil enim mihi de hoc compertum est. *Vistorius*. Vide num huic loco conveniant piscatorii ludi, de quibus Festus meminit in voce *piscatorii*, aut ludi *Mateanae*, de quibus mentio est apud Suidam. *Ursinus*. Ovidii versibus adductus sum, ut pro *dis-sensio* legendum putarem *decursio*: hoc facilius, quod Massii & Terii veteres libri comprobant. Erat autem festus ille dies, quem Romani in honorem Fortunae celebrabant. Ovidius, Fast. VI. 773. *Man.*

Age nunc, Luci noster, exstue animo altitudinem excellentiamque virtutum: jam non dubitabis, quin earum compotes homines, magno animo erectoque viventes, semper sint beati: qui omnes motus fortuna mutationesque rerum & temporum leves & imbecilles fore intelligant, si in virtutis certamen venerint. Illa enim, quae sunt a nobis bona corporis numerata, complent ea quidem beatissimam vitam, sed ita, ut sine illis possit beata vita existere. Ita enim parva & exiguae sunt istae accessiones bonorum, ut, quemadmodum stella in radio solis, sic istae in virtutum splendore ne cernantur quidem.

Atque hoc ut vere dicitur, parva esse ad beate vivendum momenta ista corporis commodorum; sic nimis violentum est, nulla esse dicere. Qui enim sic disputant, obliti mihi videntur, quae ipsi fecerint principia naturae. Tribuendum igitur est his aliquid, dummodo, quantum tribuendum sit, intelligas. Est tamen philosophi, non tam gloriosa quam vera quaerentis, nec pro nihilo putare ea, quae secundum naturam illi ipsi gloriosi esse fatebantur, & videre tantam vim virtutis, tantamque, ut ita dicam, auctoritatem honestatis, ut reliqua non illa quidem nulla, sed ita parva sint, ut nulla esse videantur: Hac est nec omnia spernentis praeter virtutem, & virtutem ipsam suis laudibus amplificantis oratio. Denique hac est undique completa & perfecta explicatio summi boni. Hinc caeteri particulas arripere conati, suam quisque videri voluit asserre sententiam.

XXV. Saepe ab Aristotele, a Theophrasto mirabiliter est laudata per se ipsa rerum scientia. Hoc unum captus Herillus scientiam summum bonum esse defendit, nec rem ullam aliam per se expetendam. Multa sunt dicta ab antiquis de contemnendis ac despiciendis rebus humanis. Hoc unum Aristoteles tenuit: praeter vitia atque virtutes negavit rem esse ullam aut fugiendam, aut expetendam. Positum est a nostris in iis rebus, quae secundum naturam essent, non dolere. Hoc Hieronymus summum bonum esse dixit. At vero Gallipho, & post eum Diodorus, cum alter voluptatem adamavisset, alter va-

cuitatem doloris; neuter honestate carere potuit, quæ est a nostris laudata maxime.

Quin etiam ipsi voluptarii diverticula quærant, & virtutes habeant in ore totos dies, voluptatemque primo duntaxat expecti dicant: deinde consuetudine quasi alteram naturam effici, qua impulsu multa faciunt, nullam quærentes voluptatem. Stoici restant. Hi quidem non unam aliquam aut alteram a nobis, sed totam ad se nostram philosophiam transtulerunt. Atque, ut reliqui fures, earum rerum, quas ceperunt, signa commutant: sic illi, ut sententiis nostris pro suis uterentur, nomina, tanquam rerum notas, mutaverunt. Ita relinquunt sola hæc disciplina digna studiosis ingeniarum artium, digna eruditis, digna claris viris, digna principibus, digna regibus.

Quæ cum dixisset, paulumque institisset, Quid est, inquit? Satiine vobis videor pro meo jure in vestris auribus commentatus? Et ego, Tu vero, inquam, Piso, ut sæpe alias, sic hodie ita ista nosse visus es, ut, si tui copia nobis semper fieret, non multum Græcis supplicandum putarem. Quod quidem eo probavi magis, quia memini, Staseam Neapolitanum, doctorem illum tuum, nobilem sane Peripateticum, aliquanto ista secus dicere solitum, assentientem iis, qui multum in fortuna secunda aut adversa, multum in bonis aut malis corporis ponerent. Est ut dicis, inquit: sed hæc ab Antiocho, nostro familiari, dicuntur multo melius & fortius, quam a Stasea dicebantur. Quanquam ego non quæro, quid tibi a me probatum sit, sed huic Ciceroni nostro, quem discipulum cupio a te abducere.

XXVI. Tum Lucius, Mihi vero ista valde probata sunt: quod item fratri puto. Tum mihi Piso, Quid ergo? inquit, dafne adolescenti veniam? An eum discere ea mavis, quæ cum præclare didicerit, nihil sciat? Ego vero isti, inquam, permitto. Sed nonne meministi, mihi licere probare ista, quæ sunt a te dicta? Quis enim potest ea, quæ probabilia videntur ei non probare? An vero, inquit, quisquam potest probare, quod perceptum, quod comprehensum, quod cognitum non

non habet? Non est ista, inquam, Piso, magna dissensio. Nihil est enim aliud, quamobrem nihil percipi mihi posse videatur, nisi quod percipiendi vis ita definitur a Stoicis, ut negent quidquam posse percipi, nisi tale verum, quale falsum esse non possit. Itaque hæc cum illis est dissensio, cum Peripateticis nulla sane. Sed hæc omittamus; habent enim & bene longam & satis litigiosam disputationem.

Illud mihi a te nimium festinanter dictum videtur, sapientes omnes esse semper beatos. Nescio quomodo prætervolavit oratio. Quod nisi ita efficitur: quæ Theophrastus de fortuna, de dolore, de cruciatu corporis dixit, cum quibus conjungi beatam vitam nullo modo posse putavit, vereor ne vera sint. Nam illud vehementer repugnat, eundem & beatum esse & multis malis oppressum. Hæc quo modo convenient, non sane intelligo. Utrum igitur tibi non placet, inquit, virtutis tantam vim esse, ut ad beate vivendum se ipsa contenta sit? an, si id probas, ita fieri posse negas, ut ii, qui virtutis compotes sint, etiam malis quibusdam affecti, beati sint? Ego vero volo in virtute vim esse quam maximam: sed, quanta sit, alias: nunc tantum, possitne esse tanta, si quidquam extra virtutem habeatur in bonis.

Atqui, inquit, Si Stoicis concedis, ut virtus sola, si adfit, vitam efficiat beatam: concedis etiam Peripateticis. Quæ enim mala illi non audent appellare, aspera autem, & incommoda, & rejicienda, & aliena nature esse concedunt, ea nos mala dicimus, sed exigua & porro minima. Quare si potest esse beatus is, qui est in asperis rejiciendisque rebus, potest is quoque esse, qui est in parvis malis. Et ego, Piso, inquam, si est quisquam, qui acute in causis videre soleat, quæ res agatur, is es profecto tu. Quare attende, quæso: nam adhuc, meo fortasse vitio, quid ego quaram non perspicias. Istic sum, inquit, expectoque quid ad id, quod quaram, respondeas.

XXVII. Respondebo, me non quarere, inquam, hoc tempore, quid virtus possit efficere, sed quid constanter dicatur, quid ipsum a se dissentiat. Quo igitur, inquit, modo?

Quia ³⁷ cum a Zenone, inquam, hoc magnifice, tanquam ex oraculo, editur, *Virtus ad beate vivendum se ipsa contenta est*. Quare? inquit. Respondet, *Quia nisi quod honestum est, nihil est aliud bonum*. Non quæro jam, verumne sit: illud dico, ea, quæ dicat, præclare inter se coherere.

Dixerit hoc idem Epicurus, Semper beatum esse sapientem: quod quidem solet ebullire nonnunquam. Quem quidem, cum summis doloribus conficiatur, ait dicitur: *Quam suave est! quam nihil curo!* Non pugnem cum homine, cur tantum habeat in natura boni: illud urgeam, non intelligere eum, quid sibi dicendum sit, cum dolorem summum malum esse dixerit. Eadem nunc mea adversum te oratio est. Dicis eadem omnia & bona & mala, quæ quidem dicunt qui nunquam philosophum pictum, ut dicitur, viderunt; valetudinem, vires, staturam, formam, integritatem unguiculorum omnium, bona; deformitatem, morbum, debilitatem, mala.

Jam illa externa, parce tu quidem: sed hæc, cum corporis bona sint, eorum conscientia certe in bonis numerabis, amicos, liberos, propinquos, divitias, honores, opes. Contra hæc attende me nihil dicere, si ista ³⁸ mala sunt, in quæ potest incidere sapiens, sapientem esse, non esse ad beate vivendum satis. Immo vero, inquit, ad beatissime vivendum, parum est: ad beate vero, satis. Animadverti, inquam, te isto modo paulo ante ponere: & scio ab Antiocho nostro dici sic solere. Sed quid minus probandum, quam esse aliquem beatum, nec satis beatum? Quod autem satis est, eo quidquid accesserit, nimium est: & nemo nimium beatus est, & nemo beato beator.

Ergo, inquit, tibi Q. Metellum, qui tres filios consules vidit, e quibus unum etiam & censorum & triumphantium,

non mirum esse dicitur, quod ³⁷ *Quia cum a Zenone*] Putat excellens ingenio Sigonius, cuius acquiesco sententia, abundare cum P. Manutius. Secundam vocem cum Sigonio Manutioque non sustulerim; potius vero totum locum sic reflexerim: *Quia cum a Zenone, inquam, tanquam ex oraculo editur, Virtus ad beate vivendum se ipsa contenta est: Quare?* inquirenti, respondet, *Quia nisi quod honestum est &c. Da-*

quartum autem prætorem, eosque salvos reliquit, & tres filias nuptas, cum ipse consul, censor etiam, augurque fuisset, & triumphasset: ut sapiens fuerit; nonne beator quam, ut item sapiens fuerit, qui in potestate hostium, vigiliis & inedia necatus est Regulus?

XXVIII. Quid me istud rogas, inquam? Stoicos roga. Quid igitur, inquit, eos responsuros putas? Nihilo beatiorum esse Metellum, quam Regulum. Inde igitur, inquit, audiendum est. Tamen a proposito, inquam, aberravimus. Non enim, inquam, quæro, quid verum, sed quid cuique dicendum sit. Utinam quidem dicerent alium alio beatiorum! Jam ruinas videres. In virtute enim sola & in ipso honesto cum sit bonum positum, cumque nec virtus, ut placet illis, nec honestum crescat, idque bonum solum sit, quo qui potius necesse est beatus sit, cum id augeri non possit, in quo uno positum est beatum esse: qui potest esse quisquam alio alio beatorum? Videlicet, ut hæc concinant? Et hercule (fatendum est enim quod sentio) mirabilis est apud illos contextus rerum. Respondent extrema primis, media utrisque, omnia omnibus: quid sequatur, quid repugnet, vident. In geometria prima si dederis, danda sunt omnia. Concede nihil esse bonum, nisi quod honestum sit: concedendum est, in virtute sola positam esse beatam vitam. Vide rursus retro. Dato hoc, dandum erit illud. Quod vestri non item.

Tria genera bonorum. Proclivius currit oratio: venit ad extremum: hæret in salebra: cupit enim dicere, Nihil posse ad beatam vitam deesse sapienti. Honestam orationem, Socraticam, Platonis etiam. Audeo dicere, inquit, Non potest, nisi reueris illa: paupertas si malum est, mendicus beatus esse nemo potest, quamvis sit sapiens. At Zeno cum non beatum modo, sed etiam divitem dicere ausus est. Dolere, malum: in crucem qui agitur, beatus esse non potest. Bonum, liberi: misera orbitas. Bonum, patria: miserum exilium. Bonum, valetudo: miserum, morbus. Bonum, integritas corporis: misera debilitas. Bonum, incolumis acies: misera cæcitas. Quæ si potest singula consolando levare, universa quo modo sustinebit?

nebit? Sit enim idem cæcus, debilis, morbo gravissimo affectus, exul, orbis, egens, torqueatur eculeo: quem hunc appellas, Zeno? Beatum, inquit. Etiam beatissimum? Quippe, inquiet, cum tam docuerim, gradus istam rem non habere, quam virtutem, in qua sit etiam ipsum beatum.

Tibi hoc incredibile, quia beatissimum. Quid tuum? credibile? Si enim ad populum me vocas: eum, qui ita sit affectus, beatum nunquam probabis. Si ad prudentes: alterum fortasse dubitabunt, sine tantum in virtute, ut ea præditi, vel in Phalaridis tauro beati sint: alterum non dubitabunt, quum & Stoici convenientia sibi dicant, & vos repugnantia. Theophrasti igitur, inquit, tibi liber ille placet de beata vita? Tamen aberramus a proposito: & ne longius, Proflus, inquam, Piso, si ista mala sunt, placet. Nonne igitur tibi videntur, inquit, mala? Id quæres? inquam: in quo, utrum respondero, verses te huc atque illuc necesse est. Quo tandem modo? inquit. Quia si mala sunt, is, qui erit in his, beatus non erit. Si mala non sunt, jacet omnis ratio Peripateticorum. Et ille ridens, Video, inquit, quid agas: ne discipulum abducam times. Tu vero, inquam, ducas licet, si sequatur. Erit enim mecum, si tecum erit.

XXIX. Audi igitur, inquit, Luci. Tecum enim, ut ait Theophrastus, mihi instituenda oratio est. Omnis auctoritas philosophiæ consistit in beata vita comparanda: beate enim vivendi cupiditate incensi omnes sumus. Hoc mihi cum tuo fratre convenit. Quare hoc videndum est, possitne nobis hoc ratio philosophorum dare. Pollicetur certe. Nisi enim id faceret, cur Plato Ægyptum peragravit, ut a sacerdotibus barbaris numeros & cælestia acciperet? Cur post Tarentum ad Archytam? Cur ad Ceteros Pythagoreos, Echecratem, Timæum, Acronem⁴⁰ Locros, ut, cum Socratem expressisset, adju-

³⁹ Tecum enim, ut ait Theophrastus, mihi instituenda oratio est. Omnis auctoritas philosophiæ, ut ait Theophrastus, consistit in beata vita comparanda &c. Lambinus.

⁴⁰ Acronem Locros] Valerius Maximus vi. 1. 7. 3. Ext. ubi tamen Acronem pro Acronem perperam scribitur, quemadmodum observat Davifus.

adjungeret Pythagoreorum disciplinam, eaque, quæ Socrates repudiabat, addiceret? Cur ipse Pythagoras & Ægyptum lustravit, & Perlarum magos adiit? Cur tantas regiones barbarorum pedibus obiit? tot maria transmisit? Cur hæc eadem Democritus? qui (vere⁴¹, falsone, quæreremus) dicitur oculis se privasse: certe ut quam minime animus a cogitationibus abduceretur, patrimonium neglexit, agros deseruit incultos, quid quærens aliud nisi beatam vitam? Quam si etiam in rerum cognitione ponebat, tamen ex illa investigatione naturæ consequi volebat, ut esset bono animo. Id enim ille summum bonum, & ἁπλοῦς, & sæpe ἀπραΐσιον appellat, id est, animum terrore liberum.

Sed hæc etiam præclare, nondum tamen & perpolita. Pauca enim, neque ea ipsa enucleate ab hoc, de virtute quidem, dicta. Post enim hæc in hac urbe primum a Socrate quæri cœpta: deinde in hunc locum delata sunt. Nec dubitatum, quin in virtute omnis, ut bene, sic etiam beate vivendi spes poneretur. Quæ cum Zeno didicisset a nostris: ut in actionibus præscribi⁴² solet, de re eadem^b fecit alio modo. Hoc tu nunc in illo probas. Scilicet vocabulis rerum mutatis, inconstantia crimen ille effugit, nos effugere non possumus? Ille Metelli vitam negat beatiorem, quam Reguli: præponendam tamen: nec magis expetendam, sed magis sumendam: & si optio esset, eligendam Metelli, rejiciendam Reguli. Ego, quam ille præponendam & magis eligendam, beatiorem hanc appello: nec ullo minimo momento plus ei vitæ tribuo, quam Stoici.

Quid interest, nisi quod ego res notas notis verbis appello: illi nomina nova quærent, quibus idem dicant? Ita quemadmodum in senatu semper est aliquis, qui interpretem postulet: sic isti nobis cum interprete audiendi sunt. Bonum appello, quidquid secundum naturam est: quod contra, malum: nec ego solus: sed tu etiam, Chryssippe, in foro, domi;

⁴¹ Vere, falsone, quæreremus] Victorius, Var. Leq. xv. 9. Vere, falsone, quæreremus; supple, alias.

a Vict. Man. Grut. xxxviii

⁴² Præscribi] Ex consuetudine jurisconsultorum, apud quos præscribere, est excipere. Manutius.

b Lamb. dixit

mi; in schola. ^a definitis. Quid ergo? aliter homines, aliter philosophos loqui putes oportere, quanti quidque sit? aliter doctos, & indoctos? Sed cum constiterit inter doctos, quanti res quaque sit; si homines essent, usitate loquerentur: dum res maneant, verba fingant arbitrati suo.

XXX. Sed venio ad inconstantiae crimen, ne sapius dicas, me aberrare: quam tu ponis in verbis, ego positam in re putabam. Si satis erit hoc perceptum, in quo adjuutores Stoicos optimos habemus, tantam vim esse virtutis, ut omnia, si ex altera parte ponantur, ne appareant quidem: cum omnia, quae illi commoda certe dicunt esse, & sumenda, & eligenda, & praeposita, quae ita definiunt, ut satis magno aestimanda sint: haec igitur cum ego tot nominibus a Stoicis appellata, partim novis & commenticiis, ut ista *producta* & *reducta*, partim idem significantibus: quid enim interest, expetas, an eligas? mihi quidem etiam lautius videtur, quod eligitur, & ad quod delectus adhibetur. Sed, cum ego ista bona omnia dixerō, tantum refert quam magna dicam: cum expetenda, quam valde. Sin autem nec expetenda ego magis, quam tu eligenda; nec illa pluris aestimanda ego, qui bona, quam tu, qui *producta* appellas: omnia ista necesse est obscurari, nec apparere, & in virtutes, tanquam in solis radios, incurere.

At enim, qua in vita est aliquid mali, ea esse beata non potest. Ne seges quidem igitur spicis uberibus & crebris, si avenam uspiam videris: nec mercatura quaestuosa, si in maximis lucris parum aliquid damni contraxerit. An hoc ⁴³ usquequaque, aliter in vita? & non ex maxima parte de tota iudicabis? An dubium est, quin virtus ita maximam partem obtineat in rebus humanis, ut reliquas obruat? Audebo igitur

^a Vid. Man. Grut. definit. ^b Vid. Man. quam expetenda. ⁴³ An hoc usquequaque, aliter in vita? Haec sententia est. An hoc usquequaque, id est, in omni re, iudicabis, nempe unumquodque esse appellandum ex maiore parte? Verbi gratia, bonum id dicimus, quod plus habet boni, quam mali: & id dulce dici-

tur, cetera, quae secundum naturam sunt, bona appellare, nec fraudare suo veteri nomine, potius quam aliquid novum exquirere; virtutis autem amplitudinem quasi in altera libra lance ponere. Terram, mihi crede, ea lanx & maria deprimet. Semper enim ex eo, quod maximas partes continet, latissimeque funditur, tota res appellatur. Dicimus aliquem hilare vivere. Igitur, si semel tristior effectus est, hilara vita amissa est? At hoc in eo M. Crasso, quem semel ait in vita risisse Lucilius, non contigit, ut ea re minus *ὀψέδωτος*, ut ait idem, vocaretur. Polycratem Samium felicem appellant. Nihil acciderat ei, quod noller, nisi quod annulum, quo delectabatur, in mare abjecerat. Ergo infelix una molestia? felix rursus, cum is ipse annulus in praecordiis piscis inventus est? Ille vero, si insipiens, (quod certe, quoniam tyrannus) nunquam beatus. Si sapiens: ne tum quidem miser; cum ab Oroete praetore Darei in crucem actus est. At multis malis affectus. Quis negat? sed ea mala virtutis magnitudine obruebantur.

XXXI. An ne hoc quidem Peripateticis concedis, ut dicant, omnium virorum bonorum, id est, sapientum, omnibusque virtutibus ornatorum, vitam omnibus partibus plus habere semper boni, quam mali? Quis hoc dicit? Stoici scilicet? Minime: sed isti ipsi, qui voluptate & dolore omnia metiuntur, nonne clamant, sapienti plus semper adesse quod velit, quam quod nolit? Cum tantum igitur in virtute ponant, qui se fatentur virtutis causa, nisi ea voluptatem acceret, ne manum quidem versuros fuisse: quid facere nos oportet, qui quamvis minimam animi praestantiam omnibus bonis corporis anteire dicamus, ut ea ne in conspectu quidem relinquuntur? Quis enim est, qui haec cadere in sapientem dicere audeat, ut, si fieri possit, virtutem in perpetuum abjiciat, ut dolore omni liberetur? Quis nostrum dixerit, quos non pudet ea, quae Stoici aspera dicunt, mala dicere, melius esse, turpiter aliquid facere cum voluptate, quam honeste cum dolore?

Nobis Heracleotes ille Dionysius flagitiose describisse videtur

Tom. II. O o a Stoic-

a Man. Lamb. Grut. delect cetera

b. Vid. Man. Grut. Stoicis hinc

a Stoicis propter oculorum dolorem. Quis vero hoc didicisset a Zenone, non dolere, cum doleret? Illud audierat, nec tamen didicerat, malum illud non esse, quia turpe non esset, & esset ferendum viro. Hic si Peripateticus fuisset, permansisset, credo, in sententia, quoniam dolorem dicunt malum esse: de asperitate autem ejus fortiter ferenda præcipiunt eadem, quæ Stoici. Et quidem Arcefilas tuus, est fuit in differendo pertinacior, tamen noster fuit. Erat enim Polemonis. Is cum arderet podagræ doloribus, vistrassetque hominem Carneades, Epicuri perfamiliaris, & tristis exiret, Mane, quæso, inquit, Carneade noster: nihil illinc huc pervenit. Osfendit pedes, & pectus. Attamen hic mallet non dolere. XXXII. Hæc igitur est nostra ratio, quæ tibi videtur inconstans: cum propter virtutis cælestem quandam, & divinam, tantamque præstantiam, ut, ubi virtus sit, resque magna, sumenda, laudabiles, & virtute gestæ, ibi esse miseria & ærumna non possit, tamen labor possit & molestia: non dubitem dicere, omnes sapientes semper beatos esse, sed tamen fieri posse, ut sit alius alio beatorum. Atqui iste locus est, Piso, tibi etiam atque etiam confirmandus, inquam: Quem si tenueris, non modo meum Ciceronem, sed etiam me ipsum abducas licebit.

Tum Quintus, Mihi quidem, inquit, satis hoc firmatum videtur. Lætor quidem, philosophiam, cujus antea supellectilem pluris æstimabam, quam possessiones reliquorum: ita mihi dives videbatur, ut ab ea petere possem, quidquid in studiis nostris concupissem: hanc igitur lætor etiam acutiorem repertam, quam cæteras: quod quidam ei deesse dicebant. Non

⁴⁴ Propter oculorum dolorem. Aut oculorum deperatum est, aut Cicero sibi non constat: nam Tusculana II. cap. 24. verum dolore Dionysium hunc laborantem memorat. P. Manutius. In Tusculanis Ciceronem memoria lapsum putarim; cum Dionysium hunc propter æstimationem a Stoicis delictivisse tradat etiam Laertius, lib. vii. §. 37. 166. Davissius.

⁴⁵ Lamb. quasi vero
Carneades Epicuri perfamiliaris. Adversantur rationes chronologicae: nam Epicurus

mortuus est anno secundo Olymp. CXXVII. Carneades autem quarto Olymp. CLXII. ut inter eorum facta CXLII. intercesserint anni. Quærendus igitur est alius, qui revera fuit Epicuro familiaris: Carneades enim Academicus philosophus intelligi non potest. Forasan autem latet Corniades, de quo Plutarchus Tom. II. p. 1089. C. ut legendum sit, vistrassetque hominem Corniades Epicuri perfamiliaris, & tristis exiret, Mane, quæso, inquit, Corniade noster &c. Idem.

Non quam nostram quidem, inquit Pomponius jocans. Sed mehercule pergrata mihi oratio tua. Quæ enim dici Latine posse non arbitrabar, ea dicta sunt a te, nec minus plane, quam dicuntur a Græcis, verbis aptis. Sed tempus est, si videtur: & recta quidem ad me. Quod cum ille dixisset, & satis disputatum videretur, in oppidum ad Pomponium perreximus omnes.

